

STENOKARDIYA VA MIOKARD INFARKTIDA BIRINCHI YORDAM

Tojiboyeva Musharrafoy Madaminjon qizi:**Rishton Abu Ali ibn Sino****nomidagi jamoat salomatligi****texnikumi yetakchi o'qituvchisi.**

Annotatsiya : Mazkur maqolada yurak-qon tomir tizimining eng ko'p uchraydigan va hayot uchun xavfli holatlari bo'lgan stenokardiya hamda miokard infarktida birinchi yordam ko'rsatishning ahamiyati, asosiy tamoyillari va amaliy jihatlari keng yoritilgan. Ushbu kasalliklar yurak mushagining qon bilan ta'minlanishi buzilishi natijasida yuzaga kelib, o'z vaqtida va to'g'ri ko'rsatilgan birinchi yordam bemorning hayotini saqlab qolishda hal qiluvchi rol o'ynaydi.

Maqolada stenokardiya va miokard infarktining klinik belgilari, ularning farqli jihatlari, shuningdek favqulodda holatlarda amalga oshirilishi lozim bo'lgan birinchi yordam choralari bosqichma-bosqich bayon etilgan. Bundan tashqari, tibbiyot xodimlari, ayniqsa hamshiralar tomonidan tezkor va malakali yordam ko'rsatish, bemorning holatini baholash va asoratlarning oldini olish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Maqola amaliy tibbiyot, hamshiralik ishi va favqulodda yordam sohasida o'quv-uslubiy ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: Stenokardiya, miokard infarkti, birinchi yordam, yurak ishemik kasalligi, ko'krak qafasi og'rig'i, nitroglitserin, tez tibbiy yordam, yurak-qon tomir kasalliklari, favqulodda holat, hamshiralik parvarishi.

Yurak-qon tomir kasalliklari hozirgi kunda dunyo bo'yicha o'lim ko'rsatkichlari orasida yetakchi o'rinni egallaydi. Aholining turmush tarzi, noto'g'ri ovqatlanish, kamharakatlik, stress, chekish va surunkali kasalliklarning ko'payishi yurak ishemik kasalliklarining keng tarqalishiga sabab bo'lmoqda. Ushbu kasalliklar orasida stenokardiya va miokard infarkti eng ko'p uchraydigan hamda favqulodda tibbiy yordamni talab qiluvchi holatlar hisoblanadi. Mazkur kasalliklarda birinchi yordamning o'z vaqtida va to'g'ri ko'rsatilishi bemorning hayotini saqlab qolishda hal

qiluvchi ahamiyatga ega.

Stenokardiya yurak mushagining vaqtinchalik ishemiyasi natijasida yuzaga keladigan klinik sindrom bo'lib, asosan yurakni oziqlantiruvchi koronar tomirlarning torayishi bilan bog'liqdir. Kasallik ko'pincha jismoniy zo'riqish, tez yurish, zinapoyaga chiqish, sovuq havo yoki kuchli ruhiy hayajon vaqtida namoyon bo'ladi. Stenokardiya xos asosiy belgi ko'krak qafasi orqasida paydo bo'ladigan siquvchi, bosuvchi yoki kuydiruvchi og'riq bo'lib, u chap yelka, qo'l, bo'yin, pastki jag' yoki orqa sohasiga tarqalishi mumkin. Og'riq odatda 5–10 daqiqa davom etadi va bemor tinch holatga o'tganda yoki nitroglitserin qabul qilgach kamayadi.

Miokard infarkti esa yurak mushagining bir qismi qon bilan ta'minlanmay qolishi natijasida nekrozga uchrashi bilan kechadigan o'ta og'ir patologik holatdir. Bu kasallik ko'pincha stenokardiya xurujining kuchayishi yoki to'satdan rivojlanishi natijasida yuzaga keladi. Miokard infarktida ko'krak qafasidagi og'riq juda kuchli, uzoq davom etuvchi bo'lib, 20–30 daqiqadan ortiq davom etadi va ko'pincha nitroglitserin ta'sir qilmaydi. Bemor o'limdan qo'rqish hissini sezadi, kuchli holsizlik, sovuq ter bosishi, rang oqarishi, nafas qisishi, yurak urishining tezlashishi yoki sekinlashishi, ko'ngil aynishi va qusish kabi belgilar kuzatiladi.

Stenokardiya va miokard infarktida birinchi yordam ko'rsatishning asosiy maqsadi yurakka tushayotgan yukni kamaytirish, og'riq sindromini bartaraf etish, qon aylanishini yaxshilash va og'ir asoratlarning oldini olishdan iborat. Birinchi yordam choralarini ko'rsatishda bemorning holatini tez va to'g'ri baholash muhim ahamiyatga ega. Stenokardiya xuruji paytida bemor darhol jismoniy faoliyatdan to'xtatiladi va qulay holatga keltiriladi. Eng maqbul holat yarim o'tirgan holat bo'lib, bu yurakka tushadigan yukni kamaytiradi. Bemorning kiyimlari bo'shatiladi, toza havo kirishi ta'minlanadi. Shifokor tomonidan oldindan buyurilgan bo'lsa, nitroglitserin tabletkasi til ostiga qo'yiladi. Og'riq 5 daqiqa ichida kamaymasa, nitroglitserin takroran berilishi mumkin, biroq bemorning arterial qon bosimi nazorat qilinishi lozim. Agar xuruj uzoq davom etsa yoki og'riq kuchaysa, tez tibbiy yordam chaqiriladi.

Miokard infarktida birinchi yordam ko'rsatish yanada shoshilinch va

mas'uliyatli bo'lib, har bir daqiqa muhim hisoblanadi. Bemorni to'liq tinch holatga keltirish, yotqizib yoki yarim o'tirgan holatda joylashtirish zarur. Bemorni yolg'iz qoldirmaslik, ruhiy jihatdan tinchlantirish muhimdir. Darhol tez tibbiy yordam chaqiriladi. Agar qarshi ko'rsatmalar bo'lmasa, aspirin berilishi qon ivishini kamaytirib, tromb hosil bo'lishini sekinlashtiradi. Nitroglitserin ehtiyotkorlik bilan qo'llaniladi, chunki arterial bosim keskin tushib ketishi mumkin.

Birinchi yordam ko'rsatish jarayonida tibbiyot xodimi yoki hamshira bemorning hayotiy ko'rsatkichlarini – nafas olish tezligi, yurak urishi, arterial bosimi va umumiy holatini doimiy nazorat qilib borishi lozim. Zarur hollarda yurak-o'pka reanimatsiyasi choralarini ko'rishga tayyor turish katta ahamiyatga ega. Tezkor va to'g'ri harakatlar miokard infarktida o'lim ko'rsatkichini sezilarli darajada kamaytiradi. Hamshiralarning stenokardiya va miokard infarktida birinchi yordam ko'rsatishdagi roli beqiyosdir. Ular bemor bilan birinchi bo'lib muloqotga kirishadi, holatni baholaydi va tezkor choralarni amalga oshiradi. Hamshiralarning bilim va amaliy ko'nikmalari bemorning keyingi davolanish natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Xulosa qilib aytganda, stenokardiya va miokard infarktida birinchi yordam ko'rsatish zamonaviy tibbiyotda muhim va dolzarb masala hisoblanadi. Ushbu holatlarda o'z vaqtida, to'g'ri va malakali yordam ko'rsatish bemorning hayotini saqlab qolish, og'ir asoratlarning oldini olish va sog'ayish jarayonini tezlashtirish imkonini beradi. Shu sababli tibbiyot xodimlari, ayniqsa hamshiralar ushbu favqulodda holatlar bo'yicha doimiy ravishda bilim va malakalarini oshirib borishlari zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar :

1. Hinkle J.L., Cheever K.H. **Brunner & Suddarth's Textbook of Medical-Surgical Nursing.** – Wolters Kluwer, 2021.
2. Smeltzer S.C., Bare B.G. **Textbook of Medical-Surgical Nursing.** – LWW, 2019.
3. Black J.M., Hawks J.H. **Medical-Surgical Nursing.** – Elsevier, 2019.

4. Braunwald E. **Heart Disease: A Textbook of Cardiovascular Medicine.** – Elsevier, 2020.
5. Lilly L.S. **Pathophysiology of Heart Disease.** – Wolters Kluwer, 2019.
6. Jahon sog'liqni saqlash tashkiloti (WHO). **Cardiovascular Diseases Guidelines.** – Geneva, 2021.
7. American Heart Association. **First Aid for Heart Attack.** – 2022.
8. O'zbekiston Respublikasi Sog'liqni saqlash vazirligi. **Favqulodda tibbiy yordam qo'llanmasi.** – Toshkent, 2020.
9. O'zbekiston Respublikasi SSV. **Yurak-qon tomir kasalliklari bo'yicha klinik protokollar.** – Toshkent, 2021.
10. Tintinalli J.E. **Emergency Medicine Manual.** – McGraw-Hill, 2020.
11. Lewis S.L. **Medical-Surgical Nursing.** – Elsevier, 2019.
12. European Society of Cardiology. **Acute Coronary Syndrome Guidelines.** – 2022.
13. McCance K.L. **Pathophysiology: The Biologic Basis for Disease.** – Elsevier, 2018.
14. Timby B.K. **Fundamental Nursing Skills and Concepts.** – LWW, 2018.
15. ASPEN. **Clinical Practice Guidelines in Acute Care.** – 2021